

KERİMÎ, Fâtih

ta, Kerîmî'nin yaklaşık dört ay kaldığı İstanbul'da Balkan savaşlarıyla ilgili izlenimleri, dönemin aydınları ve devlet erkânı ile yaptığı söyleşileri yer almaktadır. *Vakit* gazetesiinin 1912-1913 yıllarında altmış dört mektup şeklinde yayımlanmıştır. Diktan sonra aynı dönemde *Şûrâ* dergisinde çıkan "İstanbul Tesiratları" adlı makaleleriyle beraber basılmıştır. Esere dönemin Türk aydınlarından çok sayıda kişinin el yazıları ve fotoğrafları da ilâve edilmiştir. Kitap Fazıl Gökçek tarafından latin harflerine aktarılmıştır (İstanbul 2001). Abdullah Battal Taymas, Fâtih Kerîmî'nin *Orenburg Seyahatnamesi* adlı bir kitabının daha olduğunu belirtmişse de bu esere ulaşlamamıştır. *İlmi Eserleri. Muallim ve Müreibiyelere Rehnâme I* (Kazan 1901); *Muallim ve Müreibiyelere Rehnâme II* (Kazan 1901); *Muhtasar Târih-i İslâm* (Kazan 1901); *Târih-i Enbiyâ* (Kazan 1902, ibtidâî mektepler için ders kitabı); *Muhtasar Târih-i Umûmî* (Orenburg 1911); *Resimli Geografiya Dersleri* (Orenburg 1919); *İçtimai Terbiye* (Kazan 1924).

Bunların dışında Tatar şairi Derdmend'in (Zakir Remiev) eserlerini topluca yayımlayan Kerîmî (Kazan 1929) Lenin'den *Agrarya Meselesi*'ni (Kazan 1917), Barthold'dan *Türkistan Târihi*'ni (Moskova 1931), değişik dillerden *Hatunlar Vezaifi*, *Türk Hanımları*, *Arap Toyı* adlı eserleri ve çeşitli milletler hakkında kısa bilgi veren kurka yakın kitabı Tatarca'ya çevirmiştir. Ayrıca *Vakit*, *Kazan Muhbirî* gibi gazetelerde ve *Şûrâ* dergisinde yayımlanmış yüzlerce makalesi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Sadi, *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Kazan 1926, s. 122-124; G. V. Mende, *Der Nationale Kampf der Russlandtürken*, Berlin 1936, s. 68, 71, 75; Abdullah Battal Taymas, *Rus İhtilâlinde Naturalar*, İstanbul 1947, s. 31-32; a.mlf., "La littérature des tatars de Kazan", *Ph.TF*, II, 768-769; a.mlf., *Kazan Türkleri*, Ankara 1966, s. 138-139, 189; Muhammet Gaynullin, *Tatar Edipleri*, Kazan 1978, s. 50-78; *Tatar Megrifetçilik Edebiyatı* (haz. Muhammet Gaynullin), Kazan 1979, s. 220-263, 411-412; Nadir Devlet, *Rusya Türklerinin Millî Mücadele Tarihi (1905-1917)*, Ankara 1985, s. 91; 114, 152, 172, 177, 271, 288; *Tatar Edebiyatı Tarihi*, Kazan 1985, II, 280, 289, 334-350, 512-513; Cemaleddin Velidov, *Oçerk İstorii Obrazobanostsi i Literaturi Tatar*, Oxford 1986, s. 133-134, 196-197; Muhammet Mehdiye, *Edebiyat hem Çınbarlık*, Kazan 1987, s. 209-232; *Rusya'da Birinci Müslüman Kongresi* (haz. İhsan İlgar), Ankara 1990, s. 75-77, 238, 276-280, 322 (Kerîmî'nin I. Müslüman Kongresi'ndeki konuşmaları); Ebrar Kerimullin, "Fatih Kerimi ve

İstanbul Mektupları", *Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Kuruluş ve Gelişmesine Hizmeti Geçen Türk Dünyası Aydınları Sempozyumu Bildirileri* (nşr. Abdulkadir Yuvalı v.dgr.), Kayseri 1996, s. 335-345; *Fatih Kerimi*, Kazan 2000, s. 317; Akdes Nîmet Kurat, "Kazan Türklerinin Medeni Uyanış Devri", *DTCFD*, XXIV/3-4 (1960), s. 98-99, 118, 181-183; Refik Nefiygov, "Fatih Kerimi Turında", *Kazan Utları*, sy. 1, Kazan 1993, s. 158-163; Naile Binark, "Fatih Kerimi", *TDEA*, III, 165.

 İSMAIL TÜRKÖĞLU

KERİMOVIÇ, Mehmet Ali

(1872-1943)

Boşnak âlimi.

Ljubuški'de doğdu. İlk öğrenimini burada tamamladı, rüşdiyeyi Mostar'da okudu. Bu sırada Sâlih Efendi Alajbegović'in derslerine devam etti. 1896'da Saraybosna'daki Şerî Hâkimler Okulu'ndan (Şeriatsko-Sudačka Škola) mezun oldu. Mostar'daki şerî mahkemedede stajini tamamladıktan sonra 1898-1926 yıllarında Bosna-Hersek'in Bileće, Ljubinje, Bijeljina ve Travnik şehirlerinde, 1926-1935 yılları arasında Saraybosna'da hâkimlik yaptı. 1935'te emekliye ayrıldı. Mayıs 1937'de Tuzla bölgesi Vakıf-Maarif Meclisi'nde vekil üye oldu. 1938'de üye seçildiği Ulemâ Meclisi'nde ölünceye kadar başkanlık ve fetva eminliği görevlerini üstlendi. Bu sırada Yüksek İslâm Şeriat-Teoloji Okulu'nda (Viša Islamska Šeriatsko-Teološka Škola) misafir öğretim görevlisi olarak ders verdi: el-Hidâje adlı müslüman ilmiye cemiyeti kurulduğunda (1936-1937) bu cemiyetin ilk başkanı seçildi. 2 Mart 1943'te Saraybosna'da vefat etti.

Bosna-Hersek ulemâsı arasında İslâmî ilimlerde ve özellikle İslâm hukuku sahâsında önemli bir şâhşiyet sayılan Kerîmoviç'in *Islamski Svijet* (Sarajevo), *Novi Behar* (Sarajevo), *Glasnik IVZ* (*Glasnik VIS*-Sarajevo), *el-Hidâje* (Sarajevo) gibi dergilerde, *Narodna Uzdanica* (Sarajevo), *Gajret* (Sarajevo) gibi takvimlerde ve *Hrvat* (Muslimanski Godišnjak Sarajevo) adlı yıllıkta çeşitli yazıları yayımlanmıştır.

Eserleri. 1. *Pitanje Odredivanja i Regulisanja Islamskih Vjerskih Praznika* (İslâm'da dinî bayramların tesbiti ve düzenlenmesi [Sarajevo 1933]). Önce seri makaleler halinde *Islamski Svijet* dergisinde neşredilmiştir (II [Sarajevo 1932]). 2. *O Vakufu* (Şeriatsko Vakufska Pravo) (vakıf hakkında - şeriat vakıf hukuku [Sarajevo 1935]). Bu eser de seri makaleler

halinde *Glasnik IVZ* dergisinde yayımlanmıştır (III [Sarajevo 1935]). 3. *Šeriatsko Nasljedno Pravo* - (*Feraiz*) (şeriat miras hukku - feraiz [Sarajevo 1937]). *Glasnik IVZ* dergisinde neşredilmiştir (IV-V [Sarajevo 1936-1937]). 4. *Vakuf* - (Nekolike Aktuelne Napomene; Sarajevo 1941). Vakıfın aktuel konularının ele alındığı eser *Glasnik IVZ* dergisinde de yayımlanmıştır (X/3 [Sarajevo 1941], s. 69-80). Kerîmoviç'in başlıca makaleleri de şunlardır: "Ibadetski Vaktovi i Njihovo Astronomosko Računanje" (ibadet vakitleri ve bunların hesaplanması, *Novi Behar*, VIII/13 [Sarajevo 1934-35], s. 212-217); "O Mehđiji" (Mehđî hakkında; a.g.e., IX/1-3 [Sarajevo 1935-36], s. 7-10); "Sudska Nadležnost u Izvjesnim Šeriatskim Sporovima" (bazı şerî meselenelerde mahkemenin yetkileri, *Glasnik IVZ* [*Glasnik VIS*], II/5 [Sarajevo 1934], s. 267-274; II/10, s. 538-542); "O Erazi Miriji" (Mîrîrazi hakkında; a.g.e., III/7 [Sarajevo 1935], s. 329-337; III/8-9, s. 369-373); "Problem Nezakonite Djece po Šeriatskom Pravu" (İslâm hukukunda gayri meşru çocukların durumu; a.g.e., VIII/7 [Sarajevo 1938], s. 253-265); "Mješoviti Brak" (gayri müslümlle olan evlilik - nikâh; *el-Hidâje*, I/3 [Sarajevo 1936-37], s. 33-40).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmud Trajjić, *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo 1998, s. 65-70; a.mlf., "Mehmed Ali ef. Čerimović", *Glasnik IVZ*, XL/6, Sarajevo 1977, s. 618-621; "Merhum Mehmed Ali ef. Čerimović", a.e., VI/4 (1943), s. 76.

 MAHMUD TRAJJIĆ

KERİMÜDDİN AKSARÂYÎ

(bk. AKSARÂYÎ, Kerîmuddin).

KERKÜK
(کرکوک)

Kuzey Irak'ın doğusunda tarihî bir şehir.

Zağros dağlarının eteklerinde deniz seviyesinden 310 m. yükseklikte kurulmuştur. Irak'taki Türk toplumunun en önemli kültür merkezlerinden biri olan Kerkük Musul'a 140 km., Bağdat'a ise 248 km. uzaklıktadır. Şehrin adı tarih boyunca farklı şekillerde geçer. Asur Hükümdarı "Sartnabal'ın şehri" anlamında Kerh suluh (kerh = şehir), milâttan önce II. yüzyılın ortalarında Arrapkha, Seleukoslar döneminde Seleukos, Sâsânîler tarafından Kermakân, Süryânî ve hristiyan kaynaklarında Beyt-i Kermay, el-Kerh olarak